

ก

ารดำเนินงานด้านการอนุรักษ์เอกสารจดหมายเหตุของสำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ ที่มีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่มาแปลงฟิล์มกระจกต้นฉบับให้อยู่ในรูปแบบไฟล์ดิจิทัล กลายเป็นจุดเริ่มต้นการนำเสนอในรูปแบบนิทรรศการภายใต้ชื่อฟิล์มกระจก : เรื่องราวเหนือกาลเวลา บอกเล่าเรื่องราวของประเทศไทยในอดีต วิถีชีวิตของชาวสยามในรัชกาลที่ 4 ถึงรัชกาลที่ 7 รวมทั้งสิ้น

‘ฟิล์มกระจก : เรื่องราวเหนือกาลเวลา’ ย้อนส่องวิถีสยาม ผ่านนิทรรศการ

102 ภาพ โดย กระทรวงวัฒนธรรม กรมศิลปากร ร่วมกับ มูลนิธิวิจิตรวัฒนธรรม บริษัท ไทยเอฟแอนด์เจ จำกัด (มหาชน) เปิดนิทรรศการ เมื่อเร็ว ๆ นี้ ณ ห้องนิทรรศการ ชั้น 8 หอศิลป์วัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร

ประเมศวร์ งามพิเชษฐ์ ผู้ช่วยรัฐมนตรีประจำกระทรวง

วัฒนธรรม กล่าวถึงนโยบายด้านการอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรม ความสำคัญของการอนุรักษ์ฟิล์มกระจกว่า ฟิล์มกระจกเป็นเอกสารจดหมายเหตุประเภทโสตทัศนวัสดุ เป็นฟิล์มชนิดหนึ่งที่มีภาพในลักษณะเงาที่พละโพสซีที่ปรากฏบนแผ่นกระจก เป็นหนึ่งในวิทยาการด้านการถ่ายภาพที่นิยมในช่วงพุทธศักราช 2395-2472 ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ถึงพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นอีกหนึ่งในภารกิจสำคัญของกรม

ซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น 1,000 ภาพ บอกเล่าเรื่องราวของประเทศไทยในอดีต วิถีชีวิตของชาวสยามในรัชกาลที่ 4 ถึงรัชกาลที่ 7 ทั้งนี้สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ เชิญผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับภาพถ่ายโบราณ ร่วมจัดทำคำบรรยายและคัดเลือกภาพ ต่อมา

ศิลปากร โดยสำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ ที่ต้องอนุรักษ์ บำรุงรักษาฟื้นฟูเผยแพร่ ให้บริการด้านการศึกษาค้นคว้า วิจัย สืบพินิจมรดกทางศิลปวัฒนธรรมของชาติ เพื่อธำรงคุณค่าและเอกลักษณ์ของความเป็นชาติอันจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนของสังคมไทยในอนาคต

ท่านผู้ทรงคุณวุฒิวิจิตร งามพิเชษฐ์ ได้มีภาพถ่ายจากหนังสือ ร่วมกับภาพถ่ายชุดอื่น ไปออกแบบเนื้อหาและนำเสนอในรูปแบบนิทรรศการ รวมทั้งสิ้น 102 ภาพ แบ่งเป็น 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1: ปฐมบรรพ การเสด็จประพาสหัวเมืองของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ตามหัวเมืองต่าง ๆ พร้อมด้วยพระบรมวงศานุวงศ์และการเสด็จประพาสดิน เพื่อให้เห็นวิถีชีวิตและทราบบททุกสุขของประชาชน, ส่วนที่ 2: ทศตวรรษ สยามอันสุขสงบ ในรอยต่อของกาลเวลา เป็นภาพวิถีชีวิตที่ธรรมดา เป็นกิจวัตรของผู้คน

ด้าน ประทีป เพ็งตะโก อธิบดีกรมศิลปากร กล่าวถึงรายละเอียดการจัดนิทรรศการว่า ภาพถ่ายฟิล์มกระจกเป็นส่วนหนึ่งจากภาพถ่ายชุดหอพระสมุดวชิรญาณ ที่องค์การยูเนสโกได้ประกาศขึ้นทะเบียนให้เป็นมรดกความทรงจำแห่งโลก เมื่อปี พ.ศ. 2560 กล้องที่ 1-24 และ 50-52

ในกรุงเทพฯ ให้บรรยากาศของความสุขสงบ เรียบง่ายของผู้คนและบ้านเมือง, ส่วนที่ 3: ทศตวรรษ ตะวันออกบรรจบตะวันตก เป็นภาพที่สะท้อนให้เห็นบทบาทของชาวตะวันตกที่ส่งผลต่อวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชาวสยามในรัชกาลที่ 4 ถึงรัชกาลที่ 7 ส่วนที่ 4: จตุตถบรรพ เร่งรุดไปข้างหน้า เป็นภาพที่สะท้อนให้เห็นถึงการรับ

อิทธิพลของชาติตะวันตกที่ทำให้สยามประเทศ ขณะนั้นเกิดการพัฒนาอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะการสร้างและเชื่อมโยงระบบเส้นทางรถไฟ ซึ่งนำไปสู่การเติบโตทางการปกครอง เศรษฐกิจ และการท่องเที่ยว อธิปไตยกรรมศิลปากรกล่าว

สำหรับแนวความคิด รูปแบบ และเนื้อหาการจัดนิทรรศการ ท่านผู้หญิงสิริกิติยา เจนเซน กล่าวว่า ในฐานะของคนที่เป็นช่างภาพ การถ่ายภาพไม่ได้เป็นแค่การบันทึกสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในยุคนั้น แต่ยังมีมุมมองของผู้ที่บันทึกภาพด้วย ดังนั้นภาพจึงเต็มไปด้วยอารมณ์หลากหลาย มีพลัง มีความเป็นส่วนตัวสูง มีความเป็นศิลปะ อยากให้คนเข้าใจมิติของภาพที่ไม่ได้มีระนาบเดียว แต่มีหลายมิติที่สะท้อนความรู้สึกของคนในยุคนั้น นั่นคือสิ่งที่สำคัญทำให้การอ่านภาพของนิทรรศการนี้สนุก ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญเข้ามาอ่านภาพ แต่ละท่านเห็นไม่เหมือนกันเลย ถ้าเป็นสถาปนิกจะเห็นความสำคัญของสถาปัตยกรรม หรืออีกท่านจะเน้นเรื่องของคน นั่นคือพลังของรูปสามารถที่จะเอามาแล้วหลายร้อยเรื่อง แม้คนไม่ถนัดภาษาไทยแต่เมื่อชมภาพแล้ว ทุกคนสามารถเข้าถึงอารมณ์ตรงนั้นได้ เข้าใจประวัติศาสตร์ไทยได้ นี่ถือเป็นสิ่งที่สำคัญของภาพอย่างหนึ่ง

ท่านผู้หญิงสิริกิติยา อธิบายเพิ่มเติมว่า ตอนแรกมีคนมาเชิญชวนเข้ามาจัดนิทรรศการฟิล์มกระจก จริง ๆ ก็ตกใจเนื่องจากข้าพเจ้าไม่ได้เป็นนักภัณฑารักษ์เป็นเพียงนักเล่าเรื่อง ความท้าทายของงานครั้งนี้การเลือกภาพซึ่งจำกัดอยู่ 1,000 ภาพตามลำดับกล่อง หมายความว่าไม่สามารถเลือกได้ว่าจะได้ภาพใด ออกมาจำนวนเท่าใดแล้วสามารถที่จะเล่าเรื่องการเชื่อมต่อของแต่ละรูป สำหรับวัตถุประสงค์ของงานนี้ อยากให้คนปัจจุบันได้ดูแล้วเข้าใจประวัติที่อยู่ในแต่ละรูป แม้ว่าจะถ่ายไปร้อยกว่าปี แต่มีความต่อเนื่องของวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่มีอยู่ในรูปถ่ายทั้งหมด ประการต่อมาคือต้องการเล่นอารมณ์กับคน คล้าย ๆ กับนิทรรศการภาพถ่าย Hundred Years

Between ตามรอยเสด็จฯ รัชกาลที่ 5 เมื่อครั้งเสด็จฯ เยือนราชอาณาจักรธนบุรี เมื่อปี พ.ศ. 2450 ใช้จดหมายเป็นหลัก แต่คราวนี้ใช้ภาพถ่ายบอกเล่าเรื่อง

“ภายในนิทรรศการแยกเป็น 4 ส่วน ขอยกตัวอย่างให้เข้าใจง่ายขึ้น เช่น

ส่วนแรกมีภาพถ่ายในรัชกาลที่ 5 เสด็จประพาสต้นหัวเมืองต่าง ๆ ผู้ชมได้รับความรู้สึกเหมือนได้เดินทางร่วมในเหตุการณ์ช่วงนั้น มีทั้งความสงบ มีความเป็นส่วนพระองค์ มีความสบาย เรียบง่าย หรือช่วงที่มีการติดต่อกับตะวันตก

ก่อนข้างเยอะ เห็นชัดเจนว่าพระราชประเพณีเครื่องครัดมีความผ่อนคลายลง มีความเป็นมนุษย์มากขึ้น พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พร้อมด้วยพระบรมวงศานุวงศ์เริ่มเสด็จประพาสและแปรพระราชฐานไปตามที่ต่าง ๆ เพื่อสำราญพระราชอิริยาบถ มีการสร้างพระตำหนักหลายแห่งนอกเขตพระนคร เช่น พระนครคีรี หรือ “เขาวัง” จ.เพชรบุรี จาก

การทำงานมีกล้องภาพหนึ่ง เป็นพระฉายาลักษณ์ของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอุรุพงษ์รัชสมโภช พระองค์ทรงเป็นพระราชโอรสผู้ทรงสนิทสนมหาและใกล้ชิด ประดุจธิดาพระกรของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้สิ้นพระชนม์เมื่อปี พ.ศ. 2452 จนสร้างความโศกเศร้าแก่สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ซึ่งพระฉายาลักษณ์หนึ่งเสด็จฯ ยังแหล่งโบราณคดี จ.กำแพงเพชร อีกพระฉายาลักษณ์เป็นงานพระเมรุพระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอุรุพงษ์รัชสมโภช นี่คือนิทรรศการที่เสด็จฯ พยายามเอารูปภาพนี้มาอยู่กลุ่มเดียวกัน ให้อยู่สุดท้ายของส่วนแรก ให้คนเข้าใจว่าที่เสด็จประพาสทั้งหมดมันสบายมีความสุข แต่สุดท้ายมันต้องมีอะไรที่จะเปลี่ยนแปลงไป”

นิทรรศการ “ฟิล์มกระจก: เรื่องราวเหนือกาลเวลา” เปิดให้ประชาชนเข้าชมตั้งแต่วันที่ 20 ก.ย. 2563 ระหว่างเวลา 10.00-18.30 น. ทุกวัน (ยกเว้นวันจันทร์) สามารถเข้าชมโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย นอกจากนี้ยังได้จัดทำนิทรรศการเสมือนจริง ด้วยเทคโนโลยี VR เรียลตี้ นำเสนอข้อมูลผ่านนิทรรศการแบบออนไลน์ ผ่านเว็บไซต์ www.nat.go.th เพื่อความปลอดภัยทางด้านสาธารณสุขในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019.